

**KOMISARZ WYBORCZY
WE WROCŁAWIU**

Wrocław, dnia 10 marca 2026 r.

Informacja o uprawnieniach osób niepełnosprawnych oraz osób uprawnionych do udziału w referendum, które najpóźniej w dniu głosowania ukończą 60 lat w referendach lokalnych dotyczących odwołania organów jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji

Komisarze Wyborczy we Wrocławiu informują o uprawnieniach osób niepełnosprawnych oraz osób uprawnionych do udziału w referendum, które najpóźniej w dniu głosowania ukończą 60 lat, przewidzianych w przepisach ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2025 r. poz. 365, 1792) w związku z art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz.U. z 2025 r. poz. 472).

Osoby niepełnosprawne biorą udział w referendum gminnym na takich samych zasadach jak pozostałe osoby uprawnione do udziału w referendum, jednakże przysługują im poniższe uprawnienia.

I. Prawo do uzyskiwania informacji o referendum

Osoba niepełnosprawna oraz osoba uprawniona do udziału w referendum, która najpóźniej w dniu głosowania ukończy 60 lat, ujęta w Centralnym Rejestrze Wyborców w stałym obwodzie głosowania w danej gminie, ma prawo do uzyskiwania informacji o:

- terminie referendum oraz godzinach głosowania,
- właściwym dla siebie obwodzie głosowania,
- lokalach obwodowych komisji do spraw referendum przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania osoby niepełnosprawnej,
- warunkach dopisania osoby niepełnosprawnej do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum w wybranym przez nią obwodzie głosowania na obszarze gminy,
- przedmiocie referendum, brzmieniu pytań referendalnych, warunkach oraz formach głosowania.

Informacje te, są także przekazywane przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) osobie niepełnosprawnej, na jej wniosek, telefonicznie lub w drukowanych materiałach informacyjnych, w tym w formie elektronicznej. We wniosku, o którym mowa, osoba niepełnosprawna podaje nazwisko, imię (imiona) oraz adres stałego zamieszkania. Informacje, o których mowa wyżej, są także dostępne w Biuletynie Informacji Publicznej gminy oraz podawane do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty w gminie.

II. Prawo do głosowania korespondencyjnego

Osoby uprawnione do udziału w referendum posiadające orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913, z późn. zm.) mogą głosować korespondencyjnie. Dotyczy to także osób uprawnionych posiadających orzeczenie organu rentowego o:

- 1) całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2, i niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1749, z późn. zm.);
- 2) niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy wymienionej w pkt 1;
- 3) całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy wymienionej w pkt 1;
- 4) o zaliczeniu do I grupy inwalidów;
- 5) o zaliczeniu do II grupy inwalidów; a także osoby o stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny.

Głosować korespondencyjnie może również osoba uprawniona do udziału w referendum, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat.

Zamiar głosowania korespondencyjnego osoba uprawniona zgłasza komisarzowi wyborczemu najpóźniej do 13 dnia przed dniem referendum.

Zgłoszenie, może być dokonane:

1. ustnie;
2. na piśmie w postaci:
  - a) papierowej, opatrzonym własnoręcznym podpisem,
  - b) elektronicznej, opatrzonym kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej na stronie internetowej gov.pl, po uwierzytelnieniu tej osoby.
3. telefonicznie – w przypadku osoby niepełnosprawnej uprawnionej do głosowania w referendum

Do zgłoszenia osoba niepełnosprawna dołącza kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności.

W zgłoszeniu osoba niepełnosprawna może zażądać przesłania jej wraz z pakietem referendalnym nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a.

Osoba niepełnosprawna głosująca korespondencyjnie będzie ujęta w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum w obwodzie głosowania właściwym dla jej stałego miejsca zamieszkania.

Jeżeli zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego nie spełnia wymogów, o których mowa powyżej, osoba uprawniona zostanie wezwana do uzupełnienia zgłoszenia w terminie 1 dnia od dnia doręczenia wezwania. Zgłoszenie złożone po terminie, niespełniające wymogów, o których mowa, lub nieuzupełnione w terminie, także złożone przez osobę uprawnioną do udziału w referendum, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, a która wystąpiła z wnioskiem o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania, pozostawia się bez rozpoznania, o czym informuje się osobę uprawnioną.

Osoba uprawniona do udziału w referendum, która zgłosiła zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje, nie później niż 6 dni przed dniem referendum, pakiet referendalny.

Pakiet referendalny zostanie doręczony wyłącznie do rąk własnych osoby uprawnionej do udziału w referendum, po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość i pisemnym pokwitowaniu odbioru. Jeżeli osoba uprawniona nie może potwierdzić odbioru, doręczający sam stwierdzi datę doręczenia oraz wskaże odbierającego i przyczynę braku jego podpisu. W przypadku nieobecności niepełnosprawnej osoby uprawnionej do udziału w referendum pod wskazanym adresem doręczający umieszcza zawiadomienie o terminie powtórnego doręczenia w oddawczej skrzynce pocztowej lub, gdy nie jest to możliwe, na drzwiach mieszkania. Termin powtórnego doręczenia nie może być dłuższy niż 1 dzień od dnia pierwszego doręczenia.

W skład pakietu referendalnego przekazywanego osobie uprawnionej wchodzi: koperta zwrotna, karta lub karty do głosowania, koperta na kartę lub karty do głosowania, oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu na karcie do głosowania, instrukcja głosowania korespondencyjnego i ewentualnie nakładka na karty do głosowania sporządzona w alfabecie Braille'a — jeżeli osoba uprawniona zażądała jej przesłania.

Na karcie do głosowania osoba uprawniona oddaje głos, w sposób określony w informacji znajdującej się w dolnej części karty do głosowania. Należy pamiętać, że znakiem „x” są co najmniej dwie linie przecinające się w obrębie kratki przeznaczony na oddanie głosu. Po oddaniu głosu kartę lub karty do głosowania należy umieścić w kopercie oznaczonej „Koperta na kartę/-y do głosowania” i kopertę tę zakleić.

Niezaklejenie koperty na kartę/karty do głosowania spowoduje, że karta/karty do głosowania nie będą uwzględnione przy ustalaniu wyników głosowania.

Zaklejoną kopertę na kartę/karty do głosowania należy włożyć do koperty zwrotnej zaadresowanej na adres obwodowej komisji ds. referendum. Do koperty zwrotnej należy także włożyć oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu. **Przed włożeniem oświadczenia do koperty należy wpisać na nim miejscowość i datę jego sporządzenia oraz własnoręcznie je podpisać.**

Niewłożenie oświadczenia do koperty zwrotnej lub niepodpisanie go spowoduje, że karty do głosowania nie będą uwzględnione przy ustalaniu wyników głosowania.

Kopertę zwrotną należy zakleić i nadać na adres obwodowej komisji ds. referendum. Nadanie polega na przekazaniu koperty zwrotnej przedstawicielowi Poczty Polskiej, przez niepełnosprawną osobę uprawnioną do udziału w referendum lub osobę uprawnioną, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, a otrzymała pakiet referendalny, na podstawie okazanego przez niego dokumentu potwierdzającego tożsamość.

Przekazanie następuje za pokwitowaniem najpóźniej w:

- 1) dniu referendum, jeżeli osoba uprawniona, w momencie doręczenia pakietu referendalnego zgłosiła potrzebę jej odbioru, pod adresem wskazanym przez nią;
- 2) przedostatnim dniu roboczym poprzedzającym dzień głosowania – w placówce Poczty Polskiej usytuowanej na obszarze gminy, w której osoba uprawniona, jest ujęta w Centralnym Rejestrze Wyborców;
- 3) trzecim dniu roboczym poprzedzającym dzień referendum w dowolnej placówce Poczty Polskiej.

Osoba niepełnosprawna oraz uprawniona osoba do udziału w referendum, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, może, do czasu zakończenia głosowania, osobiście dostarczyć kopertę zwrotną do obwodowej komisji ds. referendum, której adres znajduje się na kopercie zwrotnej.

Głosować korespondencyjne nie mogą osoby uprawnione umieszczone w spisach osób uprawnionych w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych, domach

pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz oddziałach zewnętrznych takich zakładów i aresztów, a także ci, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania.

III. Prawo do głosowania przez pełnomocnika

Osoby niepełnosprawne posiadające orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, o których mowa w części II niniejszej informacji dotyczącej głosowania korespondencyjnego oraz osoby uprawnione do głosowania w referendum, które najpóźniej w dniu referendum ukończą 60 lat, mają prawo do głosowania za pośrednictwem pełnomocnika.

Pełnomocnikiem może być osoba wpisana do rejestru osób uprawnionych do udziału w referendum w tej samej gminie, co udzielający pełnomocnictwa do głosowania.

Pełnomocnikiem **nie może być** osoba wchodząca w skład obwodowej komisji do spraw referendum właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania i obserwatorzy społeczni.

Pełnomocnictwo można przyjąć tylko od jednej osoby lub od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny (ojciec, matka, dziadek, babka, itd.), zstępny (syn, córka, wnuk, wnuczka, itd.), małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika.

Pełnomocnictwa udziela się przed wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania.

W celu sporządzenia aktu pełnomocnictwa osoba uprawniona **składa wniosek** do wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Wniosek należy **złożyć najpóźniej w 9 dniu przed dniem referendum.**

Do wniosku należy dołączyć:

- 1) pisemną zgodę osoby mającej być pełnomocnikiem na przyjęcie pełnomocnictwa;
- 2) kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności, **jeżeli osoba uprawniona do udziału w referendum udzielająca pełnomocnictwa, w dniu referendum nie będzie miała ukończonych 60 lat.**

Akt pełnomocnictwa jest sporządzany z zasady w miejscu zamieszkania osoby uprawnionej do udziału w referendum, chyba, że osoba ta we wniosku zwróci się o jego sporządzenie w innym miejscu na obszarze gminy.

Jeżeli wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania nie spełnia warunków, o których mowa, wójt (burmistrz, prezydent miasta), w terminie 3 dni od dnia otrzymania wniosku, wzywa osobę uprawnioną do usunięcia wad wniosku w terminie 3 dni. Jeżeli wad nie można usunąć albo nie zostały one usunięte w terminie wójt (burmistrz, prezydent miasta), odmawia sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania. Odmowę sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania, wraz z uzasadnieniem, doręcza się niezwłocznie osobie uprawnionej do udziału w referendum.

Osoba uprawniona do udziału w referendum ma prawo cofnięcia udzielonego pełnomocnictwa. Cofnięcie pełnomocnictwa następuje przez złożenie **najpóźniej na 2 dni przed dniem referendum** stosownego oświadczenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) lub doręczenie takiego oświadczenia właściwej obwodowej komisji do spraw referendum w dniu głosowania.

Osoba, która udzieliła pełnomocnictwa może głosować osobiście w lokalu, jeżeli wcześniej głosu w jej imieniu nie oddał pełnomocnik. Głosowanie osobiste powoduje wygaśnięcie pełnomocnictwa.

Za pośrednictwem pełnomocnika nie mogą głosować te osoby niepełnosprawne, które wcześniej zgłosiły zamiar głosowania korespondencyjnego.

Głosowania przez pełnomocnika nie przeprowadza się w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych, domach, pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz oddziałach zewnętrznych takich zakładów i aresztów.

IV. Głosowanie w lokalu dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych

Osoba niepełnosprawna może głosować w lokalu dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych po złożeniu stosownego wniosku o dopisanie do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum w obwodzie właściwym dla tego lokalu. W takim przypadku osoba niepełnosprawna zostanie skreślona ze spisu osób uprawnionych do udziału w referendum właściwym dla miejsca swego stałego zamieszkania (art. 28 §1 pkt 1 Kodeksu wyborczego).

Wniosek składa się w urzędzie gminy najpóźniej w 3 dniu przed dniem referendum. Informacja o lokalu dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych podawana jest **najpóźniej w 30 dniu przed dniem referendum** do wiadomości publicznej przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w obwieszczeniu o numerach i granicach obwodów głosowania.

V. Głosowanie w lokalu do głosowania przy użyciu nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a

Osoba niepełnosprawna może głosować w lokalu przy użyciu nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a. W dniu referendum obwodowa komisja do spraw referendum wraz z kartą do głosowania wyda osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, nakładkę na tę kartę. Po oddaniu głosu osoba niepełnosprawna obowiązana jest zwrócić komisji nakładkę.

VI. Korzystanie z pomocy innej osoby w trakcie głosowania w lokalu

Osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, może pomagać w lokalu inna osoba, w tym także niepełnoletnia. Pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter. Nie może ona polegać na sugerowaniu sposobu głosowania lub na głosowaniu w zastępstwie tej osoby.

Dopuszczalne jest, aby na życzenie osoby niepełnosprawnej w pomieszczeniu za zasłoną przebywała osoba udzielająca pomocy. Osobą tą nie może być członek komisji, mąż zaufania ani obserwator społeczny. Natomiast członkowie obwodowej komisji do spraw referendum obowiązani są, na prośbę osoby niepełnosprawnej, do przekazania jej ustnie treści obwieszczeń referendalnych, w tym między innymi informacji o warunkach ważności głosu.

